

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer ha-emunot ve-ha-de'ot

Se'adyah <Ga'on>

<אוגג הידעס>

Laiptsig, 619 [1858 oder 1859]

רבחמה תמדקה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9691

הקדמת המחבר

אמר יהודה בן שאול פתח מחברו ואמר: ברוך י"י אלהי ישראל אשר לו יאות עין האמת הברורה. המאמת למדברים מציאות נפשותם אמת ברורה. ומצאו בה מוחשיהם מציאה ברורה. וידעו בה ידיעותם ידיעת צדק. נסתלקו בה מעליהם השבושים. וסרו עמה הספקות. ונצללו להם הראיות. והודכו להם המופתים. וישתבה על כל ספור נעלה לתהלה:

ואחר מה שפתחנו בו מהלכת אלהינו ושבו במאמר קצר אני מקדים לספר הזה אשר כוננתי לחברו הודעת סבת נפילת הספקות לבני אדם בדרושיהם ואופני הסרתם עד שתשלם הגעתם אל הדרוש ושלוט קצתם על קצתם עד אשר קיימו אותו אמתות כפי מחשבתם וסברתם. ובאלהים אעזר לגלותם מעלי עד אשר ישלם לי מה שאגיע בו אל עבודתו. כאשר שאל אותו הסידו באמרו (תהלים קי"ט י"ח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ורצוני לשום את זה עם דברי הספר כלו מאמר קרוב ולא רחוק מהדברים הקלים ולא הקשים משרשי הראיות והטעם ולא מסעפותם לבעבור יקרב דרכו ויקל טרחו וישר למודו ויגיע בו מבקשו אל הצדק והאמת. כמו שאמר החכם על החכמה כשהיא קרובה (משלי ב' ט) אז תבין צדק זמשפט ומישרי כל מעגל טוב:

ואודיע תהלה סבת נפילת הספיקות לבני אדם. ואומר כי המושכלות מפני שהיו יסודותם מושמים על המוחשים והיו הדברים המושגים בחוש נופלים בהם הספיקות בא' משני סבות. וזה אם מפני קוצר ידיעת הדורש בדרושו או מפני שהוא מקל על עצמו

ומוניח העיון וההשתכלות • כאדם שמבקש את ראובן ונסתפק לו
 בא' מב' דברים אם בעבור שאין יודע אותו ואפשר שיהיה לפניו
 ולא יכירנו או שיהיה נולתו ויהשוב שהוא הוא או מפני שהוא מקל
 על עצמו ומבקש אותו בקלות ורפיון לב ובעבור זה לא יתברר לו •
 ג"כ הדברים המושכלים יפול בהם הספק לאחד משתי סבות
 האל • אם מפני שמבקש המדע השכלי אינו יודע אופני הראיות
 ומשים הראיה לא ראיה ומשים ג"כ מה שאיננה ראיה ראיה •
 או שהוא יודע דרך העיון אך הוא מקל על עצמו וממהר לגזור על
 הידוע קודם השלמת מלאכת העיון בו • וכ"ש אם יתקבצו באדם
 ב' הדברים יחד ר"ל שלא יהיה בקי במלאכת העיון ועם זה איננו
 ממתין עד שישלים מה שהוא נודע ממנה כמשפט • ויהיה החוק
 מבקשתו או בענין יאוש • ואמר החכם בראשונים מן הנזכרים
 (נחמיס י' כ"ט) יודע מבין ובאחרונים מהם (תהלים פ"ג ס') לא ידעו
 ולא יבינו • וכל שכן אם יצטרף אל שני הדברים האלה דבר שלישי
 והוא שיהיה המבקש לא ידע מה יבקש כי או יהיה יותר החוק
 מן הדבר עד שיקרה לו האמת או ימצאהו ולא ירגיש בו • והוא
 כמי שאינו בקי במלאכת המשקל ולא דמות המאזנים והאבנים
 ולא כמה זווים יש לו אצל המחוייב לו אפי' היה המחוייב לו
 פורעו משלם לא היה מתברר לו שפרעו מה שהיה חייב לו ואם
 יקה ממנו פחות ממה שהוא חייב לו גם הוא חושב שהונה אותו •
 וכמו שיהיה זה הענין בשנים התובע אחד מהם את חברו כן ענין
 הדורש לשקול לעצמו ואיננו יודע כלי השקיל' ולא הכמות השקולה •
 ומשלו עוד במי שהוא מקבל ממון לעצמו או לזולתו ברצוי עצמו
 והוא אינו בקי במלאכת הרצוי ויקה פעמים רבות המעות הרעות
 ויניח הטובות • וכן אם יהיה בקי במלאכה אם לא יסתכל בטוב •
 וכבר דמה הכתוב רצוי דברי הצדק ברצוי הממון באמרו (משלי י' כ')
 כסף נבחר לשון צדיק לב רשעים כמעט • ושם אשר ידיעתם
 במלאכת הרצוי מעטה או סבלם מעט רשעים מפני שהם חומסים
 האמת כאשר אמר (משלי סס) לב רשעים כמעט • ושם המרצים
 צדיקים בעבור סבלם וידיעתם בהקדמתו כסף נבחר לשון צדיק • ואין
 החכמים משובחים והספקות מסתלקות מעליהם כי אם בסבלם עול
 ידיעת תכלית חלקי המלאכה אחר ידיעתם אותה כמו שאמר החכם
 (איוב ל"ב י"ח) הן הוחלתי לדבריכם און עד תבונותיכם עד תחקרון
 מילין • ואמר דוד (תהלים קי"ט מ"ג) ואל תצל מפני דבר אמת עד מאד •

ואשר הביאני אל הדבר הזה הוא מה שראיתי רבים מבני אדם באמונתם ודעותם מהם מי שהגיע אל האמת והוא יודע אותה ושמה בה וכן אמר הנביא (ירמיה ט"ו ט"ז) נמצאו דבריך ואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחה לבבי ומהם מי שהגיע אל האמת והוא מסתפק בה ואיננה מתאמתת אצלו ולא מחזיק בה וכן אמר הכתוב (סוטה ט"ז) אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו ומהם מי שלא מתאמתת אצלו ומחזיק בה והוא אומר השקר וחושב שהוא אמת והוא מחזיק בשוא ומניח השוא ועליו נאמר (איוב ט"ו ל"א) אל יאמן בשוֹתֵתָה כי שוא תהיה תמורתו ומהם מי שמנהיג את עצמו בדעת מן הדעות זמן ואחר כך מאסו בעבור דבר שראה בו והעתיק ממנו אל דעת (אחרת) אחר זמן ומאסו בעבור דבר שהיה מגונה בעיניו בו ואח"כ העתיק ממנו אל דעת א' אחר זמן ועזבו בעבור ענין שהפסיד אותו בעיניו וזה בהתהפכות כל ימיו ומשלו במי שרוצה ללכת אל עיר ולא ידע הדרך אליה והוא הולך פרסה ואח"כ נבוכ בדרך וישוב וילך בדרך אחרת פרסה ויהיה נבוכ בה וישוב וכן בשלישית וברביעית וכן אמר הכתוב (קטלת י' ט"ו) עמל הכסיל תיגענו כי לא ידע ללכת אל עיר :

וכאשר עמדתי על השרשים האלה ורוע סעפותם כאב לבי על מיני מן המדברים והתעוררה נפשי לעמנו בני ישראל ממה שראיתי בזמני מרבים מן (המדברים) המאמינים אמונתם בלתי זכה ודעותם אינם ברורים והרבה מהמכחישים מתגדלים בהפסד ומתפארים על אנשי האמת והם התועים וראיתי בני אדם כאלו טבעו בימא הספקות וכבר כסו אותם מימי השבושים ואין צולל שיעלה אותם ממעמקייהם ולא שוחה שיחזיק בידם וימשם והיה אצלי ממה שלמדני אלהי מה שאוכל לסמוך אותם בו וביכלתי ממה שהננני מה שאשימהו להם למסעד וראיתי כי הועילם בו חובה עלי והישירם אליו מן הדין עלי וכמו שאמר הנביא (ישעי' ל"ד) יי אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר וגם מה שאני מתודה בקצור חכמתי שאיננה תמימה ובחסר ידיעתי שאיננה שלימה ואינני חכם מכל בני דורי אך כפי יכולתי והשגת שכלי וכמו שאמר הנביא (דניאל ב' ל') ואנא לא בחכמה דאיתי בי מכל חייא וגומי ועם זה אינני מתיאש שיצליחני אלהי ויצילני ויחנני במה שידע מכוונתי ומצפוני במה שבקשתי לא כפי פעלי

ויכלתי וכמו שאמר חסידו (דס"י א' כ"ט י"ז) ידעתי אלהי כי אתה
בוהן לבב ומישרים תרצה :

ואני משביע באלהים בורא הכל כל חכם לב שיעיין בספר
הזה ויראה בו שום טעות שיתקנה או מלה מסופקת שישבנה
אל הישרה ואל יעכבהו מזה ענין שאין הספר שלו או שאני
הקדמתו לגלות מה שלא נודמן לו . כי לחכמים המלה על
החכמה . והם מוציאים לה הנינה . כחנינת אנשי הקרבה . וכאשר
אמר (משלי ז' ד') אמור לחכמה אחותי את . אע"פי שהכסילים
הומלים על סכלותם ואינם מניחים אותה כמו שאמר (לויב כ' י"ג)
יחמול עליה ולא יעובנה :

ואחרי כן אשביע על כל מבקש חכמה שמעיין בו בשם
הבורא יתברך שיכוין את לבו בעת שיקראהו ויכוין בו כוונתי
ויעזוב התואנה והערבוב עד שתשלם לו הטובה ותתום לו התועלת
באומץ מי שלמדנו מה שמועיל לנו כאמרו (ישעיה מ"ה י"ז) אני י"י
אלהיך מלמדך להועיל וגו' . וכאשר ינהג החכם והתלמיד בספר
המנהג הזה יוסיף בו המאמין אמונה ויסתלק הספק מעל המסתפק
וישוב המאמין בקבלה להאמין בעיון ובהבנה ויעמוד המוען בשקר
ויתייסר המתעקש המתאנה וישמחו הצדיקים הישרים כאמרו
(תהלים ק"ז מ"ג) יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה מי חכם
וישמר אלה ויתבוננו חסדי י"י . ובוה ייטבו מצפוני בני אדם
ותוך תפלתם כאשר יהיה עמם בלבם גוער בם על התעות ומעיר
אותם על הנכונה וכאשר אמר החסיד (תהלים קי"ט י"ח) בלבי צפנתי
אמרתך למען לא אחטא לך ; ותחקים אמונתם בעסקיהם ותמעט
קנאת קצתם בקצתם על עניני העולם ויבאו כלם לפני אנשי החכמה
ולא יטו אל דבר אחר ותהיה להם תשועה וטובה ורחמים כאמרו
(ישעיה מ"ה כ"ב) פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד .
כל זה יהיה עם הסתלקות הספיקות והסרת השבושין ותחפשט
הידיעה באלהים ובתורתו כהתפשט המים בחלקי הים כמו שאמר
(חבק' ב' ז' ד') כי תמלא הארץ לדעת את כבוד י"י כמים וכסו על ים :
ואולי יאמר אומר מה ענין החכמה שהבורא יתברך שם
אלה השבושין והספיקות בין הברואים . ונקדים הנה התשובה על
זה ונאמר היותם ברואים הוא עצמו חייב להם הספק והשבוש .
והוא כי כאשר היו צריכים בחלק הבריאה בכל פעל שיפעלוהו
אל מדה מהזמן ישלם בה פעלם חלק אחר חלק והיה המדע

אשר הוא אחד מהפעלים צריך בלא ספק אל כמו זה ותחלת
 מה שתחלינה ידיעותם להם תחלינה מדברים מקובצים ומשובשים
 ובכח השכל אשר בם אינם מניחים לזקק אותם ולצרפם במדה
 מהזמן עד סור מעליהם הספיקות ויודקק להם הזך בלתי מעורב
 עם שום ספק וכאשר יש לכל מלאכה ממלאכתם הלקים אם הם
 פוסקי מעשיה קודם השלמתם לא תתום המלאכה להם כמו הזריעה
 והבנין והאריגה ושאר המלאכות אשר לא ישלמו כי אם בהמתין
 עושיהם עד אחריתם כן מלאכת המדע צריכה שתוחל מתחלתה
 והולכים עמה פרק אחרי פרק עד אחריתה ובענין ההתחלה יהיו
 הספיקות על דרך הדמיון עשרה ובענין השני ישובו תשעה ובענין
 השלישי ישובו שמונה וכן כל אשר יעיין האדם ויסתכל יחסרו
 הספיקות עד אשר יודקק בסוף הענינים האחד הוא המבוקש
 וישאר לבדו בלי ספק עמו ולא שבוש בו וביאור זה כמי שמבקש
 מופת שיעמוד בו על האמת ואנחנו יודעים כי המופת דבור
 והדבור מין מין מיני הקול והקולות על דרכים רבים וכאשר יבא
 המבקש לזקק מבוקשו וכבר מצא הקולות משובשים מסופקים
 והחל בחלוקם והפריש מהם תחלה קול הקשת הגרמים כנפול
 אבן על אבן וכחבקע קצת הגשמים וכקול הרעש והרעם והרומה
 להם וידע כי אלה המינים לא יועילו לו להביא מופת ויעלה
 אל ענין השני אל קולות החיים בלבד והוא אשר יקווה למופת
 להיות בהם ואח"כ יפריש מהם קולות החיים שאינם מדברים
 כזהילה והנהיקה והגעיייה והנעירה והרומה להם מפני שאין בהם
 שום חכמה ויעלה בענין שלישי אל קולות בני אדם בלבד אשר
 במינם כל מדע עד שיפריש מהם הקול הטבעי אשר הוא קולנו
 והרומה לו בעבור שאין בו תועלת ויעלה בענין רביעי אל קול
 האדם הלימודי ר"ל אשר הוא מכ"ב אותיות ויפריש ממנו האותיות
 הנפרדות מפני שכל אות נפרדת מהם לא יועיל על דבר כאמרך
אבגד כל אחד לבדו ויעלה אל הענין החמישי אל האותיות
 המורכבות עד שיהיו שמות כל אחד מהם משתי אותיות או ג' או
 יותר ואחר כן יפריש מהם כל שם נפרד שיאמר לבדו כאמרך
 שמים כוכב אדם כי אין בטבע השמות האלה כשהם נפרדים
 שיורו על יותר מהנקרא בהם ויעלה בששי אל הדיבור המחובר
 כאמרך כוכב מזהיר אדם כותב והרומה לזה מה שיהיו שתי מלות
 מחוברות או מלה ושם או יותר מזה כי הוא מקום שיגיע במחוברים

האלה אל מבוקשו. ואח"כ יפריש מאלה השתי מלות המחוברות או יותר כל חלק שאיננו הגדה. ואח"כ יעלה במעלה השביעי' אל ההגדות כאשר יאמר אומר כבר זרחה השמש וכבר ירד המטר והדומה לזה. ואחר כן ידע כי ההגדות על ג' דרכים ראוי כאמרוך האש חמה. ונמנע כאמרוך האש קרה. ואפשר כאמרוך ראובן באשכנו או בבבל. ואח"כ ישים שני חלקי הראוי והנמנע לצד ויעלה בשמינית אל ההגדה האפשריית ויחקור עליה אם היה כאשר הגיד המגיד עליה אם לא. ואח"כ יעלה בענין התשיעי אל הבאת הראיה בדבר ההוא אם הוא מן הראוי יוציא ממנו מה שמחייבו בקצת הדרך אשר אני עתיד לבארה. אבל הנמנע ימנע בו כל הדומה בדבר אשר גזר בו. וכאשר יבטלו כלם ולא נשאר כי אם האחד ההוא אשר עלה בידו בענין העשירי והודקק לו והודקך יפיל כל השערים הראשונים מלבו אשר היו מספקין מבוקשו ומשבשים אותו קודם העיון בו והסיר כל א' ואחד מהם. וכבר התבאר כי המעיין החל בעיון מדברים מעורבים ולא זו לזקק אותם תשעה מעשרה ואחר כן שמנה מתשעה ואחר כן שבעה משמנה עד שישתלקו מעליו כל הערבובים נשאר לו המזוקק הצרוף. ואם הוא פוסק העיון בהגיעו אל הענין הרביעי או החמישי או איזה מעלה שתהיה כבר סרו מעליו מן הספקות כפי המעלות אשר הניח אחריו ונשארו עליו מהם כפי אשר הניח מן המעלות לפניו. ואם הוא מחזיק הענין שהגיע אליו יקווה לו שישוב עליו וישלימנו ואם איננו מחזיק צריך לשוב אל הענין מראשיתו. ובעבור הדבר הזה טעו אנשים רבים ומאסו בחכמה קצתם מפני שלא ידעו הדרך אליה וקצתם ידעו ונכנסו בדרכה אך לא השלימוה והיו מהאובדים וכמו שאמר הכתוב (משלי כ"א ט"ו) אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח:

ואמרו חכמי ישראל במי שלא השלים ענייני החכמה משרבו תלמידיו שמאו והלל שלא שמשו כל צורכן רבו המחלוקות. ולמדנו מזה כי התלמידים כשהם משלימים הלימוד לא תהיה בניהם מחלוקות ולא ערבוב על כן אל ישיב הכסיל או הקץ חטאו על הבורא יתברך הוא הטוב. אלץ הספקות סכלותו וקוצו ועצלתו בהם כאשר ביארנו. כי לא יתכן שיהיה מעשה ממעשיו ברגע אחד בהסתלקות הספקות כי או היה יוצא מחוק הברואים והוא נברא. ומי שלא תלה החטא בזה בעצמו אך התאוה שישמהו

הבורא יודע מדע שאין בו ספק כבר שא' שישמחו אלהיו דומה לו כי היודע בלא סבה הוא הבורא יתברך וכאשר אני עתיד לבאר אבל כל הברואים לא יתכן שיהיה מדעם בלא סבה והיא הדרישה והעיון הצריכים למדה מהזמן כאשר ספרנו והם מתחלת רגעי הזמן ההוא עד אחריתם בספקות כאשר ביארנו והמשובחים הם הממתינים עד אשר יצרפו הכסף מן הסיג וכאשר אמר (משלי כ"ד) הגו סיגים מכסף וימיצו חלב המלאכה עד אשר יוציאו המאטה וכמו שא' (סס ל' ל"ג) כי מיץ חלב יוציא המאטה וגו' ועד אשר יצמח זרעם ויקצרוהו כמו שא' (ססע י' י"ב) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד ועד שיתבשל פרי עצם וישוב למוזון וכמו שא' (משלי ג' י"ח) עץ חיים היא למחזיקים בה :

וכיון שהשלמנו מה שרצינו לזכרו מענין השבוישים והספקות אנחנו צריכים לבאר מה היא האמונה ונאמר כי היא ענין עולה בלב לכל דבר ידוע בתבונה אשר הוא עליה וכאשר תצא חמאת העיון יקבלנה השכל ויקיפנה ויכניסנה בלבבות ותמוג בהם ויהיה בהם האדם מאמין בענין אשר הגיע אליו ויצניעהו לעת אחרת או לעתים וכמו שא' (סס י' י"ד) חכמים יצפנו דעת וכמו שא' (ליוז כ"ב כ"ב) קח נא מפיו תורה :

והאמונה על שני דרכים אמת ושקר והאמונה האמיתית היא שידע הדבר כאשר הוא הרב רב והמעט מעט והלבן לבן והשחור שחור והנמצא נמצא והנעדר נעדר והאמונה השקרית היא שידע הדבר בהפך מה הוא הרב מעט והמעט רב והלבן שחור והשחור לבן והנמצא נעדר והנעדר נמצא והחכם המשובח מי ששם אמתות הדברים שרש ומנהיג עליהם דעתו ועם חכמתו בוטח אל המובטח בו ונוהר ממה שצריך להוהר ממנו והכסיל המוגונה מי ששם דעתו לשרש וחושב כי אמתות הדברים הולכות אחר דעתו ועם שכלותו בוטח במה שצריך להוהר ממנו ונוהר מהבטוח בו וכאשר אמר החכם (משלי י"ד ט"ז) חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח :

ואחבר אל המאמר הזה זכרון אנשים תמהתי עליהם המה עבדים וחושבים כי אין ארון להם וסמכו על כל מה שהרחיקו שהוא בטל וכל מה שיקימוהו שהוא מקויים אלה אשר צללו בתחומות האולת וכבר הגיעו אל תחומות האבדון ואם האמת אתם מי שאין לו מהם ממוזן יעלה על דעתו שתיבותיו וארגויו

מלאים ממון ויראה מה יועיל לו . או יעלה על דעתו שהוא בן
 שבעים שנה והוא בן ארבעים ויראה מה יועיל לו . או יעלה
 בדעתו שהוא שבע כשהוא רעב או שהוא רוח כשהוא צמא או
 שהוא מכוסה כשהוא ערום ויראה ענינו מה יהיה . ומי שיש לו
 מהם אויב מזיק יעלה בדעתו שאויבו כבר מת ואבד ואינו ירא
 מזמנו ומה מהרה תבואהו רעה שלא יגור ממנה . וזאת היא האולת
 הגמורה מאנשים חשבו כי כאשר לא יאמינו באלהותו ונחמו ממצותיו
 ואזהרותיו וגמולו וענשו ושאר מה שדומה לזה ובכמותם אמר הכתוב
 (תהלים צ' ג') ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו :
 והנה קצת אנשי הורו התגברו לסבול האש והיא שורפת
 אותם בכל עת שיקרבו אליה . וקצת מהמתפקדים בעניני הבחורות
 מתגברים לסבול מכות המטות והמקלות והם מכאיבים אותם
 בכל עת שיפגעו בהם . כ"ש שיותר יהיה חזק מה שיגיע אל
 המתגברים על בורא הכל כענין הזה והם עם אולתם אינם נמלטים
 ממה שחייבה חכמתו וכמו שאמר החכם (ליוצ ט' ד') חכם לבב
 ואמין כח מי הקשה אליו וישלם :

וכיון שהשלמנו מה שראינו לחברו אל המאמר הראשון צריך
 שנדבר הנה על משכי האמת ונותני הבירור אשר הם מוצא כל
 ידוע ומבוע כל נודע ונדבר עליו כפי מה שהוא ראוי לענין הספר
 הזה ונאמר שהם שלשה משכים . הראשון ידיעת הנראה .
 והשני מדע השכל . והשלישי ידיעת מה שהכרח
 מביא אליו . ונסמוך לזה ביאור כל אחד ואחד מאלה השרשים :
 ונאמר כי ידיעת הנראה הוא מה ששיגהו האדם באחד
 מן החמשה חושים אם בראות או בשמע או בריח או במשוש
 או בטעם . אבל מדע השכל הוא אשר יעלה בשכל כמו שהצדק
 טוב והכוב מגונה . אך מדע ההכרחית הוא מה שאם לא
 יאמין בו האדם יתחייב לבטל המושכל או המוחש . וכאשר לא
 יתכן לבטל אי מהם מכריחו הדבר להאמין בענין ההוא . כאשר
 אנחנו מודים בעל כרחנו כי יש לאדם נפש אף על פי שאין אנו
 רואים אותה שלא נבטל פעלה הנראה . וכי יש לנפש שכל אף
 על פי שאין אנו רואים אותו שלא נבטל פעלו הנראה . ואלה
 השלשה שרשים מצאנו בני אדם שאין מודים בהם והמעט מהם
 שכפר בשרש הראשון ואני עתיד לזכרם במאמר הראשון מן
 הספר ואשיב עליהם . ובכפירתו בראשון כופר בשני ובשלישי מפני

שהם בנויים עליו • ורבים מאלה מי שהודה בראשון וכפר בשני
ובשלישי ואני עתיד לזכור עוד דבריהם במאמר הראשון ואשיב
עליהם • ויותר מכלם מי שהודה בשני השרשים הראשונים וכפר
בשלישי • וסבת התחלק מעלותם בזה שמדע השני יותר נעלם
מהראשון והשלישי יותר נעלם מהשני • והכפירה יותר ממהרת
אל הנעלם מאל הנראה • ויש אנשים שכפרו במדה הוזה להחזיק
בתמורה וכל אחד מהם שלא כדעת חברו • וכל אחד מהם מקיים
מה שהרחיק בעל דינו וטוען עליו שההכרח מביאו לזה כמי שקיים
שכלל הדבריו נחים וכפר בתנועה • ואחר קיים כי כל הדברים
נעים וכפר בנוח • וכל אחד משים הראיה שמביא חברו ספק
ושבוש • אבל אנחנו קהל המיחדים מאמינים באלה השלשה
משכים אשר למדעים • ונחבר אליהם משך רביעי הוצאנו אותו
בשלש ראיות ושב לנו שרש והוא ההגדה הנאמנת כי היא
בנויה על מדע החוש ומדע השכל ומה שחייבו • כאשר אני עתיד
לבאר במאמר השלישי מן הספר הזה :

ואומר הנה כי זה המדע רוצה לומר ההגדה הנאמנת
וספרי הנבואה מאמתים לנו אלה השלשה שרשים כי הם
מדעים אמתיים מפני שהוא מונה המוחשים המורחקים מן העצבים
ומשים אותם חמשה ומחבר אליהם שנים כאמרו (תכליס קט"ו ה')
פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו • והחמשה הם החושים
עצמם • והשנים המחוברים אליהם אחד מהם התנועה כמו שאמר
(סס טז ז') רגליהם ולא יהלכו ובה יודע הכבוד והקל כאשר ימנע
האדם התנועה לכבודו או שלא ימנעהו לקלותו • וזה שהאנשים
רצו להוסיף במספר אלה החושים ואמרו במה מהם תודע הקלות
והכובד • ונאמר בחושי התנועה שבה תמצא הקלות והקושי • והאחר
הדבור כאמרו (סס טז ז') לא יהגו בגרונם והוא כלל הדבור בעל
השמות והחבור וההקדמות והמופחים כאשר בארנו • וכאשר
אמת לנו מדע השכל וצוה בצדק והזהיר מהכזב באמרו (משלי ח' ז')
כי אמת יהגה חכי וגומר בצדק כל אמרי פי וגומר • ואח"כ אמת
לנו המדע ההכרחי כי כל מה שמביא לדחות מאומה מן המוחש
או מן המושכל שהוא שקר ובטול מה שדוחה המוחש באמרו
(חיוז י"ח ד') טורף נפשו באפו הלמענד תעוב וגו' אבל בטול
מה שדוחה המושכל מהכזב והצדק באמרו (סס כ"ד כ"ה) אם לא
איפה מי יכזיבני וגו' • ואח"כ הודיענו שכל המדעים בנויים

על מזה שהשגנו בחושינו אשר זכרנום ומסתעפים מהם ומוצאים
 מהם כאמרו (סס י"ג י"ח) שמעו חכמים מלי ויודעים האוינו לו כי
 און מלים תבחן וחיך אכל יטעם לו : ואחר כן אמת לנו האמרים
 הצדיקים שהם אמת כאמרו (סס ט"ו י"ח) אחוך שמע לי וגו' אשר
 חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם להם לבדם נתנה הארץ וגומר :
 ויש להם תנאים כבר בארנום בפני אלה הפסוקים
 במקומם : וכיון שזכרנו אלה השרשים הד' צריך שנבאר אופני
 הראיה מהם : ונאמר כי מדע החוש כל אשר יפול חושינו האמתי
 בדבוק אשר בינינו וביניו ראוי שנדע שהוא הוא באמת כאשר
 השגנוהו אין בו ספק אחר אשר נהיה רגילים בענין הדמיונים
 ולא נטעה בהם כעם אשר חשבו כי הצורה אשר תראה במראה
 כי היא צורה ברואה שם באמת ואינה כי אם טבע מיוחד לגשמים
 הזכים שתהפך צורת מה שהוא נכחה בה : ולא כעם אשר שמו
 הקומה אשר תראה במים נהפכת שהיא אמת תברא בעת ההיא
 ולא ידעו שהסבה בזה היא בשיהיו המים יותר עמוקים שיעורם
 משיעור אורך הקומה : וכאשר ישמר מזה וזולתו יגיע אל דעת
 המוחשות באמת ולא תטעהו הדמות כאשר אמר הכתוב (מ"ג ג'
 כ"ג) ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם : אך המושכלות
 כל אשר יצטייר בשכלנו הנצל מכל פגע והוא מדע אמת אין בו
 ספק אחר שנדע איך נעיין ואחר כן נשלים העיון ונשמר מן
 הדמיונים והחלומות : כי יש עם שקיימום אמתות ברואות בצורות
 אשר ראה האדם וחייבו עצמם זה כדי שלא ירחו הנראה ולא
 ידעו כי קצתם יהיה מעניני היום מחולף אשר עברו על המחשב
 ובוה אמר הכתוב (קסלת ס' ז') כי בא החלום ברוב ענין : וקצתם
 מפני המזונות וחומם וקורם ורובם ומעוטם : ובוה אמר הכתוב
 (ישעיהו כ"ט ח') כאשר יחלום הרעב והנה אוכל וכאשר יחלום הצמא
 והנה שותה : וקצתם מפני המסך הגובר על המזג : והחם והלח
 ידמה שמחות ומיני שחוק : והקר והיבש ידמה אבל ודאגות וכמו
 שאמר הכואב החולה (איוב ז' י"ג) כי אמרתי תנחמני ערשי ישא
 בשיחי משכבי והתתני בחלומות ומחזיונות תבעתני : אך בהם
 רמו מעט עליוני מתערב בהם על דרך הרמוז והדמיון כמו שאמר
 (סס ד' י"ג) בחלום הזיון לילה וגו' : אבל ההכרחי מהמדעי
 כאשר ישיג חושנו בדברים אחרים עמו אנו חייבי שנאמין בהם
 כלם בין שיהיו מעט או הרבה מפני שלא התקיים המוחש ההוא

כי אם בהם ואפשר שיהיה א' ואפשר שיהיו ב' או ג' או ד' או יותר מזה ואפילו הגיעו א' מה שהגיעו מפני שא"א בלתי המוחש ההוא וא"א בלעדיהם כלם :

והאחד מהם כי כשאנחנו רואים עשן שנאמין מציאות האש במציאות העשן כי לא יתום זה כי אם בזה וכן כאשר נשמע קול אדם מאחורי הפרגוד או מאחורי הכותל אנחנו חייבין שנאמין במציאותו מפני שלא יהיה קול אדם כי אם מאדם נמצא אבל מה שיוסיף על האחד כמו שאנו רואים המזון נכנס בבטן בעל חי מוגשם ותצא הפסולת ממנו ואם לא נאמין בד' דברים לא ישלם מה שהשיגו חושינו והוא שיש בהם כח מושך המזון לפנים וכח מחזיק בו עד שיתבשל וכח שמעכל אותו וכח דוחה פסלתו בו נדחה חוץ וכאשר יהיה המוחש לא יתום כי אם באלו הארבעה צריך שנאמין שארבעתם אמת ואפשר שלא תשלם לנו אמונת מה שנאמין עד שנחדש לו מלאכה שתאמתהו לנו ואפשר שנצטרך למלאכות רבות וכאשר יתאמת שהדבר ההוא המוחש נתלה בהם אנו חייבים שנחשוב אותם כלם אמת עד שיתקיים המוחש ההוא וזה כאשר נראה הירח מאיר על הארץ והוא בא בעתים שונים מיום ומלילה ועם זה הולך הליכה ארוכה והליכה קצרה כאשר יקצר עתים להגיע אל א' המחנות השמנה ועשרים אשר השגנו וקראנו להם שמות וימשך עתים ויעבור אותם ועם זה אנו רואים אותו פעם הולך בנגב ופעם בצפון ונדע מזה כי אם היתה לו תנועה אחת בלבד לא היתה מתחלפת הליכתו ורחבו וראותנו התחלפותו מחייב שיש לו תנועות רבות ושהתנועות הרבות לא תהיינה כי אם מגשמים רבים מפני שהגשם האחד לא ינוע בעת א' שתי תנועות מתחלפות כ"ש ג' או ד' ושהגשמים הרבים השוים בצורתם פוסקים קצתם את קצתם ולכן התנועות יחסרו קצתם מקצתם או יוסיפו עליו ושוה לא יתאמת לנו כי אם במלאכת השיעור שנקראת הנדס"ה והיא תראה אותם לנו נכנסים בצורה על דרך ההרכבה אחר שנעמוד על הפשוט מהם והתעסקנו לדעת הצורות הפשוטות אחר הנקודות והקוים עד שידענו הצורה המשולשת והמרובעת והעגולה והנכנסת והפשוטה והפוסקת עד שהגענו לידיעת הצורה הפוסקת ומה שמתברר מחלקיה ומה שמתבטל עד שידענו כי צורות הגלגלים כדוריות או עגולות ומקצתם בתוך קצתם ובהשלמת המלאכות האלה יתברר

לנו כי הליכת הירח מורכב מארבעה תנועות * וצריך שנאמין כי אה המלאכות אמת מפני שלא תתום לנו אמונת התחלפות הליכתו על החק הטבעי כי אם בהם * וכיון שבארנו איך יהיה המדע ההכרחי צריך שנזכיר מה שישמרהו מן ההפסד והוא שרוב מחלוקות בני אדם והתחלפות ראיותיהם בו וממנו * ונאמר כשיאמר אומר האמנתי בכך שלא אבטל המוחש אנו חייבין לעיין שמא המוחש יתקיים בזולת מה שהאמין בו ואם הוא כן מה שהאמין בו בטל * וזה כמי שהאמין כי החגורה *^{*} בעבור שרואים מלבנתה שהיה עליה סבוב גלגל השמש מקדם וכאשר יבחנו דבריו נמצא זולתן אפשר והוא שיהיה זה איד עולה מחלק אישוי עומד או ככבים קטנים נקבצים או זולת זה ויתבטל מה שאמר * ואם יאמר אומר האמנתי כך שלא אבטל המושכל אנו חייבין לעיין אם המושכל ההוא יתחייב בזולת מה שהאמין בו בטלה אמונתו * וזה כמי שחשב שיש ארץ אחרת זולת זאת וראיותם על זה שתהיה האש באמצע כי כל דבר חשוב שמור באמצע * וכבר החישר לנו שנחשוב זה לאדם השוכן בארץ אשר הוא באמצע הכל ובטל מה שחייבוהו עצמם בו * וכשיאמר אומר האמנתי בכך הקשה על המוחש והיתה האמונה ההיא מפסדת מוחש אחר * נרון בגבול שבשני המוחשים כמו שחשבו כי הדברים כולם הוחלו מן המים כי ב"ח מיסוד לח ועובו מה שהם רואים אותו מהגרת המים מהתוכו לא יתכן שיהיה שרש כי לא יעמוד בעצמו וכאשר נפגשים בהבאת הראיה כמו אלה השנים הגדול שבהם יותר ראוי לראיה * וכאשר יאמר אומר האמנתי כך הקשה על המוחש ויהיה קצת מאמרו סותר את קצתו מאמרו שקר * כמאמר אשר חשבו כי הטוב הוא כל מה שהוא ערב לנו מפני שכך הם חשים ואינם זוכרים שהריגתם תערב לשונאיהם כאשר הריגת שונאיהם תערב להם ויהיה טוב ורע יחד דבר שסותר זה את זה :

וכשיאמר אומר האמנתי כך לעלת כך ודקדקנו העלה ההיא ומצאנו אותה מחייבת דבר אחר איננו מאמין בו כבר בטלה * כמאמר אנשי הקדמות האמינו כי הדברים קדומים מפני שאין אנו

*) entspricht dem arabischen **شَرَح** (verwandt mit dem hebr. **שרך**), das Gürtel und Milchstrasse bedeutet. Vgl. Sabbathbl. 1845, 28, wo ich diese Erklärung bereits gegeben. -

מאמינים אלא במה שהשיגוהו חושינו • ואשר אין מאמינים כי אם במה שהשיגוהו חושיהם ימנעם שיאמינו כי הדברים קדמונים כי אי אפשר שיחושו הקדמון בקדמותו • וכן אם יאמר אומר מאנתי כך לעלה כך ותמצאהו שנכנס ביותר קשה ממה שברח ממנו כאשר ברח קצת המיחדים מאמור שאינו יכול על השבת אתמול נכנס במה שהוא יותר רע לספר עליו מה שהוא הבל וכאשר אני עתיד לזכור במאמר הראשון :

ואנהננו עתה כאשר נדרוש קיום אמת מדע ההכרחי נשמרהו מחמשה הענינים האלה המפסידים אותו • והוא שלא תגור בזולתו אמתת המוחש • ולא תגור בזולתו אמתת הירוע • ולא שיהיה מפסיד אמת אחרת • ושלא יסתור קצתו כל שכן שיכנס ביותר רע ממה שברח ממנו • וזה אמרי שמירת המוחש והמושכל ברגילות אשר זכרנו • ויהיו שבעה ענינים עם המתון על מלאכת העיון עד השלמתה תצא לנו האמת • וכשיבא זולתנו להביא לנו ראייה במדע ההכרחי נבחין דבריו באלה השבעה • וכאשר יבחן במבחן וישקל במאזניו יהיה אמת גם כן מקובל • וכן נשתמש בהם בעניני ההגדה הנאמנת רוצה לומר ספרי הנביאים אך אין זה מקום לבאר בו כל אופניהם וכבר בארתי מזה קצת נרחב בפתחת פירוש התורה • ואם יאמר אומר איך נשים עלינו לדין העיון בדיעות ודקדוקים עד אשר נאמין אותם כפי מה שיתבררו במלאכת השיעור ויתישבו והעם מרחיקים המלאכה הזאת עד שהם אומרים שהעיון בה מביא הכפירה ומביא אל האפיקורסות • נאמר כי זה אינו אלא אצל עמי הארץ שבהם כאשר סוברים עמי הארץ שבעיר הזאת כי כל מי שהוא הולך אל ארץ הודו יעשיר • וכמו שנאמר על עמי הארץ שבעירנו שהם סוברים שדבר שהוא דומה לתנין בולע הירח ונקדר • וכאשר אומרים על קצת עמי הארץ שבערב שהם סוברים שמי שמת מהם ולא ישחטו גמלו על קברו יביאוהו ליום הדין רגלו • והרבה כזה ממה שראוי לשתוק עליו • ואם יאמר אומר הנה חכמי ישראל הזהירו מזה ובלבד העיון בתחלת הזמן ותחלת המקום כאמרם כל המסתכל בארבע דברים ראוי לו כאלו לא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור • נאמר ונעזר באלהים כי העיון האמתי לא יתכן שימנעוהו ממנו ויוצרנו כבר צוה בו עם ההגדה הנאמנת כאמרו (ישעיה מ' כ"ח) הלא תדעו הלא תשמעו הלא מוגד מראש לכם הלא

הבינותם מוסדות הארץ • ואמרו החסידים קצתם לקצתם
 (ל'יוב ל"ד ד') משפט נבחר לנו נדעה בינינו מה טוב • וכאשר יש
 לחמשת האנשים בזה רוצה לומר איוב וחבריו מאמרים נרחבים •
 אבל מנעו שנעזוב ספרי הנביאים לצד ושנסמך על מה שיצא לכל
 אחד ואחד בדעת עצמו בהעלותו על דעתו התחלות הזמן והמקום •
 כי כל המעיין מן הצד הזה אפשר שימצא ואפשר שיטעה • ועד
 שימצא יהיה בלא דת ואם ימצא הדת ויחזיק בה לא יבטח
 מהעתקתו ממנה בספק שיעמוד לפניו ויפסוד עליו אמונתו ואנחנו
 כלנו מסכימים שהעושה זה חוטא אם הוא בעל עיון אבל אנחנו
 קהל בני ישראל חוקרים ומעיינים על דרך זולת זו שהוא מה שאני
 עתיד לזכרו ולבאר בע"ה :

דע אלהים יישירך האיש המעיין בספר הזה כי אנחנו חוקרים
 ומעיינים בעניני תורתנו בשני ענינים • האחד מהם שיתברר
 אצלנו בפעל מה שידענו מנביאי האלהים במדע • והשני שנשיב
 על כל מי שטוען עלינו בדבר מדברי תורתנו • והוא שאלהינו ית'
 חייבנו כל מה שאנו צריכים אליו מענין תורתנו על ידי נביאיו
 אחר שאמת להם הנבואה אצלנו באותות ובמופתים וצונו שנאמין
 בענינים ההם ונשמרם • והודיענו כי כאשר נעייין ונחקור יצא לנו
 הברור השלם בכל שער כאשר הודיענו על יד נביאיו והבטיחנו כי
 לא יתכן שיהי' לכופרי' עלינו טענה בתורתנו ולא ראיה למספקים
 באמונתנו • והוא באמרו כמו שהגיד לנו מן הדברים כלם שהם
 מוחלים והוא הבורא את התחלתם והוא א' אין שותף לו כאמרו
 (ישעיה מ"ד ו') כה אמר י"י מלך ישראל וגואל י"י צבאות אני ראשון
 ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים • ואמר אחריו במה שצוה בו
 והזהירנו ממנו והגיד אותה לנו שהוא היה והוא יהיה כאמרו
 (שס סס ז') ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עם עולם
 ואותיות ואשר הבאנה יגידו למו • והסיר פחדנו מן החולקים עלינו
 כי לא יתכן להם שיגברו עלינו בטענה ולא שיראו עלינו דבר
 מחוייב כמו שאמר (שס סס ח') א' תפחדו ואל תרהו הלא מאז
 השמעתיך והגדתי ואתם עדי היש אלוה מבלעדי ואין צור בל
 ידעתי • ואמרו אל תפחדו רוצה בו עניני בעלי דינין ברובם וכחותם
 ומדותם כמו שאמר במקום אחר (שס ל"א י"ג) ותפחד תמיד כל
 היום מפני חמת המציק • ואמרו ואל תרהו הוא כמו ואל תיראו
 כאשר יבא בענין התמורה הה' במקום אלף ורוצה מן הדברים

עצמם ומן הטעיות עצמם כאשר אמר במקום אחר (יחזקאל ב' ו')
 מפניהם אל תירא ומדבריהם אל תחת ואמר (שמות ט' כ') הירא
 את דבר י"י ואמרו הלא מאז השמעתיך רוצה בו ההגדות
 שעתידיים לבא ואמרו והגדתי רוצה בו ההגדות אשר חלפו כמו
 שאמר (ישעיה מ"ב ט') הראשוננו' הנה באו והדשות אני מגיד ואמרו
 ואתם עדי דומה א' מה שראה העם מן האותות הנראות והמופתים
 הנגלים והם על פנים רבים מבא העשר מכות על מצרים ובקיעת
 הים ומעמד הר סיני ואני רואה כי ענין אות המן יותר נפלאות
 מכולם כי הדבר המתמיד יותר נפלא מהנפסק כי לא יעלה בדעת
 החבולה שתכלכל עם שמשפרם קרוב לאלף אלפים אדם ארבעים
 שנה לא מדבר כי אם ממוון מוחל יחל אותו הבורא להם באויר
 ואלו היה הנה שום פנים לתחבולה לקצת זה היו מקדימים אלה
 הפילוסופים הקדמונים והיו מכלכלים תלמידיהם בו ומלמדים אותם
 החכמות והיו מספיקים להם מהצטרך להתעסק בקנין ולבקש עזר
 מבני אדם ולא שיהיו המון בני ישראל מסכימים על הענין הזה
 ומספיק זה בתנאי כל הגדה נאמנת ועם זה כשהיו אומרי לבניהם
 שאנחנו עמדנו במדבר מ' שנה אוכלים המן ולא היה לו שום עיקר
 היו אומרים להם בניהם הנה אתם מכובים לנו אתה פלוני הלא
 זה שדך ואתה פלוני הלא זה נגך אשר מהם הייתם תמיד
 מתפרנסים זה מה שלא היו בניהם מקבלים מהם בשום פנים
 ואמרו היש אלוה מבלעדי רוצה בו שמא הייתם יראים שיהיה קצת
 מה שהגדתי לכם שהיה או קצת מה שהגדתי לכם שיהיה אין כן
 אם היתה בריאה מבורא וולתי ושמא לא הייתי יודע כל מה
 שיעשהו וכיון שאני אחד דעתי כוללת כל מה שעשיתיו ומה
 שאעשהו ואמרו ואין צור בל ידעתי נכנסו בו גדולי בני אדם
 וחכמיה כי מלת צור נופלת על גדולי בני אדם כאמרו (ישעיה ל"א ח')
 הביטו אל צור הוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם הביטו אל אברהם
 אביכם ואל שרה תחוללכם וגו' ועוד (תהלים פ"ט מ"ד) אף תשוב
 צור חרבו ולא הקמותו במלחמה ורוצה בו כי אין חכם ואין גדול
 שלא אדעהו ולא יתכן שיהיה להם טענה עליכם בתורתכם ולא
 שבר לאמונתכם מפני שדעתי כוללת הכל והודעתי לכם אותו :
 ועל הדרך הזה ירחמך האל נעיין ונחקור להוציא אל מה
 שהודיענו אלהינו במדע ובהכרח ויסמך לשער הזה שער שאנו
 צריכי' לו ונאמ' כשהיו דברי התורות מתקיימות בחקירה ובעיון

הברור כאשר הגיד לנו אלהינו מה אוספיהחכמה שהודיענו אותם
 מדרך הנבואה והעמיד עליהם מופתים ואותות הנראות לא
 המושכלות אחר כך אשיב בעזרת האל התשובה השלמה ונאמר
 מפני שידע בחכמתו כי המבוקשים המוצאים במלאכת העיון לא
 ישלמו כי אם במדה מהזמן כי אם ימחה אותנו בידיעת תורתו
 עליה נעמוד זמן בלא תורה עד שתשלם המלאכה ויתום העסק
 בה ושמא רבים מזמנו לא תשלם בו המלאכה בעבור חסרון שיש
 בו או שלא ישלם לו להתעסק בה בעבור שיקוץ בה או מפני
 שהספקות שולטים עליו ומבלבלים אותו / ושמרנו הבורא מכל אלו
 הטרחים כלם במהרה ושלה לנו שלוחיו והגיד לנו בהגדה והראנו
 בעינינו אותות עליה ומופתים שלא התערב בהם ספק ולא מצאנו
 דרך לדחותם כמו שאמר (סמות ל' ל"ג) אתם ראיתם כי מן השמים
 דברתי עמכם ודבר עם נביאו בפנינו ושם זה מחייב להאמין
 בו תמיד כמו שאמר (סס י"ט י"ט) בעבור ישמע העם בדברי
 עמך וגם כך יאמינו לעולם והתחייבנו מיד לקבל ענין התורה
 וכל אשר נכלל בה כבר התקיים בעד המוחש והתחייב בקבולו
 כל מי שהוגד לו בראיית ההגדה הנאמנת כאשר אני עתיד לבאר
 וצונו שגרצ' לעיין במתן עד שיצא לנו זה בעיון ולא סרנו מהמעמ'
 ההוא עד שנתקיימה טענתו עלינו והתחייבנו להאמין בתורתו ממה
 שראו עינינו ושמעו אזנינו ואם יארך הזמן למעיין מזמנו עד
 שישלם עיונו לא יחוש לזה ומי שיתאחר בעבור דבר מונע מזה
 לא ישאר מבלי דת ומי שיהיה מן הנשים או הנערים ומי שלא
 ידע לעיין תהיה דתו שלמה לו ומגיע אליה כי כל בני אדם שוים
 במדעים החושיים ישתבת החכם המנהיג ובעבור זה אתה רואה
 בתורה מקבץ בהרבה מקומות הנשים והבנים והאבות בזכרון
 האותות והמופתים :

ואחר כן אומר בהקרבת זה כמי ששקל מזמנו אלף זון
 להמשה לכל אחד כ"ב זון ולששה אנשים לכל אחד ששה עשר
 זון ושני שלישי זון ולשבעה לכל אחד ארבעה עשר זון ושתי
 שביעיות ולשמנה אנשים לכל אחד שנים עשר זון ושלוש שמיניות
 ולתשעה אנשים לכל אחד עשרה זווים ותשיעית ורוצה לאמת
 אצלם במהרה מה שנשאר מן הכל והוא אומר שהנשאר הוא ת' ק'
 זון וישים ראיתו על מזמנו שקילת המזון וכאשר ישקול אותו מהרה
 וימצאו ת' ק' זון התחייבו להאמין מה שאמר להם ויש להם מתן

לדעתו מדרך החשבון כל א' כפי השגתו והבנתו ומה שקורה לו מדבר מונע. וכמי שספר על חולה מהחולי בענין מעניני החולי והוא נותן במהרה עליו אות טבעי' עד שיעמוד הדורש אותה מדרך העיון על מבוקשו. וראוי שנאמין עוד שהתורה היתה לבורא על בראיו קודם בני ישראל באותות ובמופתים נגלים. מי שראה יש עליו טענה במה שהשיגו חוש ראותו. ומי שהוגד לו יש עליו טענה במה שהשיגו חוש שמעו. וכמו שאמרה תורה על קצתם (בראשית י"ח י"ט) כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' ;

ואסמיק לדברים האלה מה שעלה בדעתי בסבות אשר הפילו בכפירה ובכזב וברוח מהאמנת האותות והעיון באמונות. כי אני רואה מהם שמונה הם נמצאות הרבה. תחלתם כבוד הטורה על טבע בני אדם וכאשר ירגיש הטבע בענין שבא עליו לחוק אותו ולאמצו בראיה ומשתמש בה בענין התור' הוא בורה ומסחד מזה. ובעבור זה אתה רואה הרבה בני אדם אומרי' האמת כבוד ה' ומהם אומרים האמת מרה. והם רוצים בחירות ובורחי' ממנה ועליהם אמר הכתוב (יסוקאל י"א ט"ו) רחוק מעל י"י לנו היא נתנה הארץ למורשה. ולא הבינו הפתאים כי אם ילכו לרצון הטבע בברחם מהעמל והיגיעה ישארו רעבים ונענים בבטול הזרע והבנין: והשנית הסכלות הגוברת על רבים מהם והוא מדבר בלשון האולת וחושב בלבן העצלה ואומר מבלי מחשב אין דבר. וכן במצפוננו. ובאלה הוא אומר (ססע י' ג') כי עתה יאמרו אין מלך לנו כי לא יראנו את י"י והמלך מה יעשה לנו. ואינם חושבים כי כאשר הם מדברי' בקצת האולתות האלה והגבוהות ימותו ויאבדו: והשלישית נטות האדם למלאת תאוותיו במאכל ומשתה ומשגל ובקנין והוא ממהר לעשות זה בזריוות בלי מחשבה ובהם אומר הכתוב (תהלים ל"ג ז') אמר נבל בלבו אין אלהים וגו'. ולא חשב כי כאשר יעשה זה בחליו ובבריאותו ויאכל כל מה שיתאוה וישגל כל אשר ימצא ימות ויאבד: והרביעית הקיצה בעיון ומיעוט התישבות בעת השמע והמחשב ומספיק לו המזער ויאמר כבר עיינתו ולא יצא לי כי אם זה ובהם אמר הכתוב (משלי י"ג כ"ו) לא יחרוך רמיה צידו וגו'. ופירוש רמיה הקץ לא יגיע לחפצו. ולא ידעו כי אם ינהגו בזה בענין תאוחם לא תשלם להם: והחמישית עזות וגאווה שגוברי' על האדם ולא יודה כי יש חכמה נעלמת ממנו ולא מדע עמד לפניו ובהם אמר הכתוב (תהלים י' ד')

רשע בגוב' אפו כל ידרוש וגו' ולא הרגיש כי הטענה הזאת לא תועילהו בעשות טבעת ולא בכתיבת אות : והששית מלה שישמענה האדם בשם אחד מן המכתישיו והגיעה אל לבו ותמחצנו ויעמוד כל ימיו במחצו ובו אומר (מסלי י"ח ח') דברי נרגן כמתלהמוי וגו' . ולא השב כי אם לא יגן על עצמו מהחום והקור יביאוהו אל המות : והשביעית ראיה הלוושה שמע אותה מאחד מן המיחדיו והוא חושב כי הכל הוא כן ויהיו משחקים עליהם ומלעיבים בהם ולא העלה במחשבתו כי סוחר הבגדי היקרים אם איננו בקי בקפול' לא יפחית זה הבגדים מאומה : והשמינית אדם שיש בינו ובין קצת המיחדים שנאה ומביאו זה עוד לשנוא אלהיו . ובהם הוא אומר (תסל' קי"ט קל"ט) צמתחני קנאתי כי שכחו דבריי צרי ולא ידע הכסיל ששונאו לא יוכל להגיע ממנו מה שהגיע הוא מעצמו כי אין ביכול' משנאו להתמיד עליו הענוי המכאיב עדי עד . אך מי שהיה מנהגו הלוף הדעות כאשר חשב בפסוקים מהמקרא וראה בהם מה שהרחיקו או שהתפלל לאלהיו ולא ענהו ושאל ממנו ולא נתן לו . או שראה רשעים שלא נקם מהם . או שהיה חמה איך תעמוד לכופרים מלכות או שראה המות אוסף את הבריות וכולל אותם או שענין האחרון והנפש וענין הגמול והעונש לא עלה בשכלו . אלה כלם והדומה להם אני עתיד לזכור כל א' מהם במאמר אשר הוא ממנו ובשער הראוי לו ואדבר עליו כפי היכולת ואקוה שאגיע בו אל תקות המנחגים בזה בע"ה :

וכאשר הגיעו הדברים עד הנה אני רואה לזכור ענין הספר ומספר מאמרם ואח"כ אתל לבארם ואקדים בהתחלתם זכרון מה שבא בדברי הנביאי ואח"כ אביא עליה' המופתיו המושכלי כאשר הקדמתי . ואומר כי כל מאמרי הספר הזה עשרה :

המאמר הראשון	בשהעולם וכל אשר בו מחודש .
המאמר השני	בשהבורא אחד .
המאמר השלישי	בשיש לו צווי ואזהרה .
המאמר הרביעי	בעבודה והמרי .
המאמר החמישי	בזכויות ובחובות .
המאמר השישי	בנפש ובענין המות ומה שאחריו .
המאמר השביעי	בתחיית המתים .
המאמר השמיני	בגאולת בני ישראל .
המאמר התשיעי	בגמול והעונש .

המאמר העשירי במה הוא הטוב לאדם שיעשהו בעולם הזה ואחל בכל מאמר במה שהוא לו ממה שהודיענו אהינו ובמה שמחזקו מן המושכל ואחר כן אסמך לו מי שנש' איו ומי שחלק עליו ממיו שהגיע איו ואזכור מה שיש לו מן הדברי' ומה שיש עליו מן התשובו' ואח"כ אחתום בראיות הנבואה אשר לענין ההוא אשר לו המאמר • ומהאלהים אשאל להישירני וכל מי שמעיין בו ולהגיעני אל תאותי בערו וחסידיו והוא שומע קרוב : נשלמה ההקדמה :

המאמר הראשון

בשהנמצאות כלם מחודשות :

אמר יהודה בן שאול • אמר מחבר הספר הקדמת המאמר הזה כי כל מעיין בו הוא דורש דבר שלא נפל עליו ראות העין ולא השיגוהו החושי' • אך הוא משתדל לקיים אותו מדרך הבאת הראיו' מן המושכל והוא איך היו הדברים לפנינו ועיקר הדבר שהוא דורש רק למאד לא ישיגוהו החוש והוא משתדל להשיגו במחשבה • וכיון שהענין המבוקש כן הית' כוונת מבקשו שימצאהו כאשר ימצאו על הצור' אשר בקש למצאו בה אין ראוי להרחיקו ולא שיתעסק למצאו בצורה אחרת וידיע' איך היו הדברי' לפנינו הוא דבר שלא ראה אותו אחד מן המדברים אבל כלנו מכוונים להגיע בשכלנו אל דבר רחוק ועמוק מחושינו • וכאשר אמר החכם בזה (קסלתז' כ"ד) רחוק מה שהיה ועמוק עמוק וגו' • וכאשר יצא לנו כי הדברים חודשו לא מדבר וחושינו לא נפלו על דבר כזה אין ראוי לנו להתרחק ממנו ולמהר לומר איך נודה בדבר שלא ראינו כמוהו אך תנוה דעתנו עליו ונשמה בו כיון שהגענו אל מה שבקשנו • והוצרכתי להקדי' ההקדמ' הזאת שלא יקוה הקורא בספר הזה שאמציאנו דבר לא מדבר בראות עין והקדמתי לו כי איו היה זה אפשר לא היה צריך לראיה ולא לעיון ולא להוצי' דבר מתוך דבר • ועוד כי היינו אנחנו ושאר בני אדם שויים במציאותו ולא היינו חולקי' בדבר מענינו • אבל הצטרכנו אל עיון שיגלה אותו לנו ולראיה שתבארהו לנו מפני שלא היה נראה ולא מוחש • ולא אנחנו בלבד הסכמנו עם נפשנו על הודאת דבר שלא